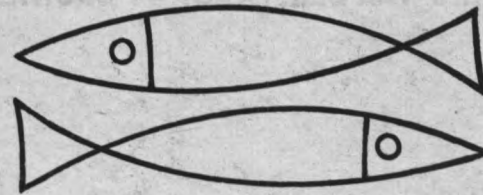

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

B. WIELENGA — ECK EN WIEL

Lezen in 1 Joh. 1:1-4 - (II) het Woord

F. A. Schaeffer gaf aan een van zijn boeken de titel mee: „He is there and he is not silent”, God leeft en Hij zwijgt niet. En inderdaad, zo mogen wij de levende God kennen als de sprekende God. Als sprekende God is Hij voor ons geen onbekende God.

Er zijn wel mensen die vinden dat over God niets te zeggen valt, behalve dan dat Hij — als Hij zou bestaan — Zich niet met deze wereld en met ons mensen bemoeit. Maar zo'n onbekende God hoort niet thuis in het christelijke geloof.

God heeft zich niet onbetuigd gelaten waar het zijn spreken betreft. In het O.T. wordt daar op zeer indringende wijze van getuigd met als hoogtepunt wel de konfrontatie tussen Elia en de Baäl-priesters op de Karmel. Ondanks alle ritueel en extase zwegen de goden, zo zeer zelfs dat Elia er de spot mee drijft: „ze zijn zeker eventjes naar achteren!” Ook in Jesaja lezen we dat keer op keer: de goden zwijgen. God spreekt daarentegen, en op de Karmel wel op zeer overdonderende wijze. Dat maakt ons er al gelijk attent op dat God „op vele wijzen” tot de vaders gesproken heeft, Hebr. 1 : 1. In het vinden van taalwegen om ons mensen te bereiken is God zeer creatief. Hij maakte gebruik van dromen en visioenen, van het gebeuren in de natuur; vooral bedienende Hij zich van het mensenwoord zoals ge-

sproken door profeten en apostelen, zoals Hij vandaag zich bedient van het geschreven woord zoals we dat in de Bijbel voor ons hebben.

Maar beslissend en ten laatste heeft God zich bedienend van het Woord, Zijn Zoon Jezus Christus.

In Hem heeft God zich helemaal en volledig tegen ons uitgesproken, zodat we mogen zeggen: wie Jezus heeft gehoord die heeft God gehoord.

En dit laatste Woord doet ons God kennen tot in Zijn hart, doet ons weten dat daar de liefde klopt voor ons mensen, voor deze wereld, Joh. 3 : 16.

Dit laatste Woord is het unieke en normatieve commentaar bij al Gods andere woorden.

Het woord, gesproken op de eerste scheppingsdag: er zij licht, er zij . . . , er zij . . . , was een woord, een daad van liefde. Er werd een woonplaats voor ons mensen voorbereid.

Het woord, gesproken op de Horeb tot Israël: Ik ben de Heere uw God die u uit het diensthuis van Egypte heb uitgeleid, was een liefdesverklaring aan Israël tot heil der volkeren.

Zelfs woorden van toorn: Wee u!, zo vaak uit naam van de Heere der heerscharen door profeten Israël aangezegd, waren uitingen van liefde, van Goddelijke bezorgdheid over afval en ondergang van het volk van het verbond.

Dit vleesgeworden Commentaar

op de woorden van God doet voor ons de lijnen van Gods heilsplan in de geschiedenis oplichten. En alle lijnen concentreren zich op de persoon van Jezus Christus, God die mens werd. En wie Hem belijdt, schrijft Johannes in hfdst. 2, heeft gemeenschap met de Vader; ja die is uit God geboren, is kind van God.

En van kinderen van God weet Johannes werkelijk ongelofelijke dingen te vertellen. Het meest ongelofelijke, haast ongeloofwaardige, noemt hij in hfdst. 3: een kind van God zondigt niet, doet geen zonde, ja kan niet zondigen. Zeker, deze uitspraken moeten niet losgekoppeld worden van woorden als: blijft in Christus, het zaad Gods — de H. Geest met het woord — moet in u blijven. Maar Johannes heeft ze wel opgetekend.

En al voert het nu te ver om er wat dieper op in te gaan, duidelijk is toch dat wie Christus belijdt als Gods Woord aan ons dat ons om geloof en om gehoorzaamheid vraagt, zeker mag zijn van het leven, ja het eeuwige leven.

Want leven zonder zonde dat is toch pas leven!

Jezus Christus kende dat leven op aarde. En Hij wil ons erin laten delen. Daarvoor werd Hij mens, stierf Hij en stond Hij op uit de dood.

Maar nu zal Hij ook terugkomen, zodat wij aan Hem gelijk kunnen wezen.

Jaarvergadering „Opbouw”

D.V. ZATERDAG 31 MAART A.S.
JERUZALEMKERK, UTRECHT

De vergadering zal 's morgens een huishoudelijk karakter hebben.

's Middags hopen we te luisteren naar een referaat van Prof. dr J. G. Knol, getiteld: „De toekomst van de arbeid”.

Speciale aandacht zal geschonken worden aan de waardering van de arbeid in perspectief met de behoeften van de maatschappij: heeft de „werkende” jeugd nog een zinvolle toekomst?

in dit nummer

- Pag. 73 Ds B. Wielenga,
Lezen in 1 Joh. 1 : 1-4 —
(II) het Woord
- Pag. 74 Ds H. J. van der Kwast,
Het hart van het Evangelie
- Pag. 75 C. Huizinga,
Omtrent het kerkverband (4)
- Pag. 76 D. W. L. Milo,
Voorkennis van de dood
H. Algra,
Onnozel leven
- Pag. 78 Van de zending

Het hart van het Evangelie

Jarenlang hebben we nu te maken met het feit dat een appel van onze zijde, op al wat we in het geloof in Christus gemeen hebben met de broeders en zusters binnen verband, niet overkomt.

Voor dit vreemde gedrag heb ik naar een verklaring gezocht.

Men kent immers even goed als wij de vermaningen van de Schrift om de eenheid te zoeken met allen die de Here vrezen en verzoening na te streven, wanneer de verhoudingen zijn opgebroken.

In dit verband heb ik de aandacht gevestigd op wat we kunnen noemen het hart van het evangelie, nader aangewezen in de woorden van de apostel Paulus: de boodschap van Jezus Christus en die gekruisigd.

Het leek mij niet nodig om onder gelovigen van gereformeerd belijden uitvoerig aan te tonen dat volgens de Schrift en de belijdenis het verzoenend lijden en sterven van onze Heiland de kern van de boodschap is.

Laat ik ten overvloede herinneren aan de woorden in 1 Kor. 15 vers 3 v.v.:

„Want vóór alle dingen heb ik u overgegeven, hetgeen ik zelf ontvangen heb: Christus is voor onze zonden gestorven, naar de Schriften, en Hij is begraven en ten derde dagen opgewekt naar de Schriften...”

De prediking van dit evangelie bevaart ons bij de ootmoed en zachtmoedigheid van het geloof, dat Christus heeft aangenomen, die voor onze zonden stierf.

Het roept ons op vergevingsgezind te zijn tegenover anderen en verzoening na te streven.

Wanneer in kerkelijke verhoudingen essentiële zaken als de zachtmoedigheid, de bereidheid tot verzoening en vergeving ontbreken, is er ergens een kortsluiting ontstaan.

Wanneer ik gewezen heb op het aandachtcentrum in de boodschap van het werk van God in Jezus Christus voor de zijnen, heb ik daarmee het „hart” van het evangelie niet „gepeld” uit het geheel van de Schriften, zodat het een eigen leven zou gaan leiden om te fungeren als een maatstaf (canon) binnen of zelfs boven de Schriften. Het verwondert mij niet dat hier een misverstand dreigt te ontstaan. Er kan op een heel oppervlakkige wijze gesproken worden over het bloed van Christus.

Het is dikwijls voorgekomen dat mensen in de strijd rondom verbond en kerk zich van de moeilijke

heden afmaakten door te stellen dat het er maar op aankomt dat we geloven in de Here Jezus en zo vluchtten in een zekere vroomheid of stichtelijkheid.

Wie zou menen dat ik de zaken die in geding zijn tussen de kerken binnen en buiten verband op deze wijze wil benaderen vergist zich toch wel heel erg.

Als we een appel doen op wat we gemeenschappelijk hebben in Hem betekent dit niet, dat daarmee alle geschillen worden glad gestreken, maar voer ik er juist een pleidooi voor dat ze op de juiste wijze aan de orde worden gesteld.

We zoeken geen vrede ten koste van de gerechtigheid, maar juist in de gerechtigheid van Christus.

Zou het ooit tot een gesprek komen dan zullen we ons „gelijk” niet moeten drijven en zeker niet alles goedpraten wat er in onze kerken gebeurt. Het gaat er niet om de breuk op zijn zachtst te helen.

Ter beantwoording van gestelde vragen wil ik nu iets opmerken over de verhouding van het „hart” van het evangelie tot het geheel van de Schriften.

Wanneer ik de aandacht heb gevestigd op de centrale boodschap van verzoening door het lijden en sterven van Christus, heb ik deze waarheid niet losgemaakt van de Schrift of daarboven verheven.

Wanneer we spreken over het hart van het evangelie betekent dit dat het hart klopt in heel de Schrift.

Wanneer in de prediking de gemeente elke zondag wordt gewezen op Christus, die stierf voor onze zonden is dit schriftuurlijk.

Wordt echter met deze boodschap volstaan, dan is dit niet naar de Schriften.

Het heil dat God in Christus in onze wereld werkt, is niet ergens in de lucht blijven hangen, maar een levende werkelijkheid geworden.

De harten van de Emmaüsgangers gingen branden, toen onze Heiland hun de Schriften opende en uit Mozes en de profeten aantoonde dat de Christus moest lijden en zó in zijn heerlijkheid ingaan.

Als we in het oude testament lezen van Abraham en Mozes en zoveel anderen wordt ons niet een aantal verhalen verteld over vrome men-

pastorale notities

Het leiden van een begrafenis kan nooit routinewerk worden, al ben je dertig jaar dominee. Meestal is de gestorven broeder of zuster in de tijd van ziekte je vriend geworden of je vriendin. Je lijdt zelf aan een verlies. Maar dat is niet te vergelijken met de leegte in het hart van de weduwe of met de eenzaamheid van de man, die er zo triest bijloopt. Je ziet het verdriet; het is immers niet te verbergen. Het grijpt je aan. Maar dan krijg je de moeite van de officiële plechtigheid. Er zijn teveel mensen, die je niet kent. Sommigen zijn van een andere kerk en voor hen is het een unieke gelegenheid om eens een dominee van een ander soort kerk te horen. Wat zal hij er van maken? Als ze straks weer thuis zijn, zal hun gevraagd worden: Hoe was die dominee? Er zijn ook velen naar de aula gekomen, die nooit naar een kerk gaan. Sommige predikanten gaan dan speciaal en hoofdzakelijk

de onkerkelijke aanwezigen toespreken. Ze hebben nu immers de kans om het die mensen eens aan te zeggen. Ook voor u komt het stervensuur, maar nog is het niet te laat. Enkele weken geleden sprak de voorganger van een Oud Geref. Gemeente volgens het kerkblad van die gemeente, zeer toepasselijk tot de aanwezigen over Lukas 23 : 40b: „Vreest gij ook God niet, dat gij in hetzelfde oordeel zijt?”

Scherp is het oordeel van de buitenkerkelijken na een toespraak van deze soort. „Die dominee gebruikte de treurige gelegenheid op ons op de donder te geven”. Wat hadden ze dan wel verwacht? Dat de predikant onder woorden zou brengen, wat zij, de collega's en de burenen niet zeggen kunnen. Zij zijn naar de begrafenis gegaan, vooral om naast de weduwe en de kinderen te gaan staan, „want zo'n vrouw zit er maar mee”. Zij hopen dat de dominee hun woordvoerder wil zijn; hij kan immers iets mee naar huis geven aan die vrouw, die zoveel op de begraafplaats moet achterlaten. En daar hebben ze gelijk in. Wat je daar, op de begraafplaats, zegt, dat is bestemd voor hen, die hun liefste zien neerdalen en die horen mogen, dat hij of zij weer naar boven zal komen.

A. H. Algra, Sliedrecht

sen die in hun tijd God vreesden en ons daarin tot voorbeeld zijn.

Het oude testament is één groot verhaal, waarin de God van het verbond met zijn volk optrekt en aan dit volk het heil openbaart en schenkt.

Uit de vervulling in Jezus Christus die voor ons stierf, wordt de bijbel dat geweldige boek, waarin we zien hoe het heil in onze wereld geschiedt en de prediking is er, om de gemeente dit te doen beleven onder leiding van de Geest van God.

In dat grote geheel van de Schriften horen we de donkere tonen van het evangelie in de klachten van de rechtvaardigen in de psalmen, in het lijden van Job, in het deerniswekkende leven van Jeremia en in de ondergang van Israël in de nacht van de ballingschap.

Er zijn ook de blijde tonen van verlossing, als de Here bevrijdt uit Egypte, een weg baant uit de ballingschap.

In dit alles zien we het woord van het kruis werkelijkheid worden in onze wereld.

Daarom, het „hart” van het evangelie fungeert niet als een instantie boven de Schrift, maar juist in de Schriften.

Hetzelfde geldt wanneer het gaat om de leer van de bijbel.

Over verbond, kerk, voorzienigheid Gods, doop, avondmaal ontvangen we licht in het evangelie van Christus' kruis en opstanding.

Zelfs geldt dit van de vermaningen en opwekkingen.

Laat ik dit duidelijk mogen maken met een voorbeeld.

In Filippenzen 4 vers 4 tot 7 vinden we o.a. de bekende opwekkingen:

„Verblijdt u in den Heer te allen tijd... Uw billijkheid zij alle mensen bekend... weest in geen ding bezorgd...”

Deze woorden zijn geen christelijke spreken, die een eigen leven leiden, maar een stuk van het evangelie.

Wie ze wil verstaan moet ze door het hart van het evangelie trekken, dat staat aangegeven in de woorden: de Heer (Jezus Christus) is nabij.

Uit dit centrum: Jezus Christus, die gekomen is en komt, die aan het kruis overwon, is nabij, krijgen die woorden een diepe inhoud.

Omdat Hij gekomen is en komt, kunnen de zijnen op aarde zachtmoedig en billijk zijn, als het moet veel over hun kant laten gaan, want Hij zal haastig recht doen.

Om terug te keren tot ons uitgangspunt.

Als we de aandacht vestigen op Paulus' boodschap van de gekruisigde Christus, vervaagt daardoor het woord van God niet, maar gaat dit woord juist voor ons open.

In Christus zien we de werken Gods. In de wereld waarin wij leven is het Woord vlees geworden en geschiedt het heil.

Een volgende keer iets over het evangelie van het kruis en de vergadering en reformatie van de kerk.

Omtrent het kerkverband (4)

Er staat in ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven een regel over de „roepende kerk”. Deze kerk is door een laatstgehouden landelijke of regionale vergadering aangewezen, om de volgende samen te roepen. Een regel van weinig betekenis, zou je zo zeggen. Bovendien typisch van de kerkelijke wereld. Heeft iemand ooit gehoord van een roepende onderneming of een roepende jeugdvereniging? Die hebben toch ook hun verbanden en vergaderingen van afgevaardigden?

Ja, maar die hebben ook nog iets anders, namelijk een blijvende organisatie. De afgevaardigden mogen al of niet vergaderen, de overkoepelende vereniging blijft bestaan, het verenigingsbestuur blijft bestaan, de voorzitter blijft voorzitter en het bondsbureau functioneert. Van dit alles vinden we met betrekking tot het gereformeerde kerkverband niets. Integendeel. De oude kerkorde stelde vast, dat het ambt van de praeses uitgaat, als de samenkomst scheidt en ons akkoord stelt uitdrukkelijk, dat regionale en landelijke vergaderingen geen blijvend karakter dragen, maar tijdelijk zijn en ophouden te bestaan, zodra zij gesloten zijn.

Ophouden te bestaan, gekruider kun je het moeilijk zeggen.

Vandaar dat simpele regeltje omtrent de roepende kerk.

De gemeenten van Christus blijven namelijk wel bestaan, krachtens de belofte van haar Heer.

Een zeker teken van opkomende heerszucht is dan ook de wil tot beheersing van de periode tussen twee vergaderingen. Dat kan door een waar netwerk van deputaatschappen in het leven te roepen, door alsmaar langer te vergaderen, alsmaar frequenter, totdat het besluit valt van de synode een permanente instelling te maken, op basis waarvan de landelijke kerkelijke bureaus van de grond kunnen komen, al of niet met office-computer. Aan deze ontwikkeling ligt ten grondslag de overdracht van taken ten behoeve van de gemeente, dóór de plaatselijke ambtsdragers, áán het kerkverband.

Als de gemeenten echter dicht bij Christus leven, bij het Woord blijven, en als zustergemeenten liefdevol met elkaar verkeren, dan zijn de verbandsvergaderingen kort.

Er móet wel een roepende kerk zijn, eenvoudig omdat er niets anders bestaat. Het is een rake naam: roepende kerk; ook, omdat het moeilijk is weg te blijven, als je zuster je roept.

We kunnen uit zo'n simpele regel leren, hoezeer de verbandsstructuur in harmonie behoort te zijn met de onderwijzing van de Schrift over de gemeente.

Er is geen bovenkerkelijk of tussenkerkelijk instituut. Dit is buitengewoon belangrijk. Het betekent dat er geen instantie is boven of tussen de zusterkerken, die — laat ons zeggen — synodebesluiten met een eigen gezag kan uitvoeren of de kerken doen uitvoeren, die controle daarop kan uitoefenen en die verantwoordelijkheid daarvoor kan dragen. Het is zelfs niet zo, dat er wel een dergelijke instantie bestaat, maar dat deze zulke bevoegdheden niet heeft: er is helemaal geen instantie. Er is alleen een roepende kerk in de kring der zusterkerken.

We herinneren ons de klacht van ds Van den Berg, dat wij zozeer denken in georganiseerde en geïnstitutionaliseerde kaders. Als dat waar is, dan heeft ons denken zich ver verwijderd van de oude kerkorde en is het goed, dat we die opnieuw leren verstaan.

In het voorgaande ligt besloten, dat de verantwoordelijkheid voor wat in de gemeente geldt, uitsluitend kan liggen bij de eigen ambtsdragers van die gemeente. Als synodebesluiten de gemeente binden, dan is die binding voor rekening van de kerkeraad. De vergadering die de besluiten nam, kan deze verantwoordelijkheid niet dragen, want zij is tijdelijk en houdt op te bestaan. De geldigheid van de besluiten is opgenomen in het geheel van de ambtsbediening binnen de gemeente, namelijk van hen die de gemeente hoeden en dienen terwille van haar toerusting.

Ambtsdragers mogen zich aanstellen, alsof zij deze verantwoordelijkheid hebben overgedragen aan het kerkverband, kerkverbandelijke organen mogen de ambtsdragers hun verantwoordelijkheid willen roven, de Heer der Kerk handhaaft hen in hun ambten. Hij houdt Zijn ambtsdragers in hun waarde. De kerkelijke ambten zijn tenslotte verbijzonderingen van het menselijk ambt. Welnu, wij blijven aansprakelijk, wat we ook doen, want we zijn geschapen naar Gods beeld.

Langs de wegen van het kerkverband heeft de gemeenten ongetwijfeld ook veel kwaad bereikt. Dat was tenslotte slechts mogelijk, omdat de wachters van de gemeente hun ambt verzaakten.

Laat niemand denken, dat het kwaad kan worden gekeerd, door de wegen

van het kerkverband op te breken. Die fictie leidt slechts tot sluikwegen voor het kwaad, want het hart van de hoogmoedigen blijft boos. Een vorm van wegen opbreken is het ontwaarden van een besluit tot een advies. Een advies mag ik naast mij neerleggen zonder rekenschap te geven; ik mag handelen, alsof het advies nooit was gegeven. De spits van „besluiten” wijst in de richting van hetgeen samen bindt in de gemeenschap; die van „adviseren” van hetgeen ieder voor zichzelf beslist. Het is de eenheid van leer en van belijdenis, die het kerkverband constitueert. Als die eenheid in geding is, moet men niet adviseren, maar besluiten. Indien niet, dan is bij valse leer en dwaling de ontbinding van het kerkverband als gereformeerd kerkverband onafwendbaar.

Die eenheid is wezenlijk voor wat de kerken samen doen: opleiding van predikanten, toelating tot de dienst van het Woord, zending, gemeenschapsoefening met kerken van eenzelfde belijdenis in ons land en daarbuiten.

Als wij zeggen, dat besluiten van meerdere vergaderingen zullen gelden voor de gemeente — en dat zeggen wij, zij het niet zonder een „tenzij” — dan behoort dat „gelden” voluit tot de verantwoordelijkheid van de ambtsdragers, aan de gemeente gegeven. Zo is het naar de Schrift; een andere instantie is er niet, want de kerken hebben zich in verband gesteld, luisterende naar de Schrift.

Daarmee staan wij voor de vraag, op welke wijze aan deze verantwoordelijkheid vorm wordt gegeven in de verhouding van de gemeente tot het kerkverband.

Men heeft wel gesteld, dat de ambtsdragers de besluiten van meerdere vergaderingen bij voorbaat voor hun rekening nemen: wat de synode heeft besloten, heeft de kerkeraad besloten. Deze gedachte wordt meestal verdedigd met een beroep op de Kerk als Lichaam van Christus, op de bede om de leiding van de Heilige Geest aan de meerdere vergaderingen en op het onderling broederlijk vertrouwen.

Het is duidelijk, dat hier de plaatselijke kerk als zender, wordt vereenzelvigd met de afgevaardigde als gezondene en dat de verantwoordelijkheid van de afgevaardigde als lid van de vergadering functioneel niet meer wordt onderscheiden van die der ambtsdragers.

Men onderscheidt op zijn best formeel, maar laat het onderscheid niet functioneren. Door af te zien van toetsing van de inhoud der genomen besluiten, dragen de ambtsdragers feitelijk hun bevoegdheid over aan de meerdere vergadering; de wachters dragen de wacht over. Ze zijn echter geroepen om zelf de ogen open te houden.

Dat is geen wantrouwen jegens de broeders die werden afgevaardigd, maar beleving van de eigen, onvervreemdbare ambtelijke opdracht. Waar mensen elkaar vertrouwen, terwijl zij weten van hun zonde en beperktheid, zoeken ze geen wegen om de ogen te kunnen sluiten, maar wekken ze elkaar op, liefdevol op elkaar toe te zien. Dit betekent, dat de geldigheid van de besluiten van de landelijke vergadering gefundeerd behoort te zijn in een zelfstandige daad van de ambtsdragers der gemeente.

De oude kerkorde noemde dit „voor vast en bondig houden”.

Ons akkoord spreekt van „bekrachten”. In de wandeling, het „ratificatierecht”.

Hebben we nu, ondanks onszelf, de gemeenschapsband van gemeente en kerkverband, toch niet losgemaakt? Als het ratificatierecht toekomt aan de kerkeraden kunnen zij immers ook niet-bekrachten? Verslindt zo de vrijheid de gemeenschap niet, vreesachtig als wij waren, dat gemeenschapshandelen de vrijheid zou verstikken?

Zeker niet.

Want bij de oefening van hun bevoegdheid om te ratificeren, binden de plaatselijke ambtsdragers zich aan de normen, waarin het kerkverband is gefundeerd en waarin het gestalte krijgt: het Woord van God en de overeengekomen regels van akkoord.

Zó toetsen zij.

De kerkeraden vertrouwen de broeders afgevaardigden wel; hebben zij dezen niet zelf gezonden? Zij belóven te zullen bekrachten, ze zijn positief. Maar ze hanteren een „tenzij”. Ze mogen immers terwille van de gemeente, die van Christus is, de broeders niet liever hebben dan hun Heer. Als er strijdigheid is met het Woord, of ook met het overeengekomen recht, dan mogen zij niet bekrachten. Daar zijn ze ambtsdragers van de gemeente voor.

Ze weten zich bij de voortduur gebonden aan dezelfde normen als de vergadering van afgevaardigden, die ze met de zusterkerken in het leven riepen. Dat is wezenlijk gemeenschap. Gemeenschap aan het Woord. Dat is ook trouw. Trouw aan het overeengekomen recht.

Zodoende is er zegen. De broeders zien elkaar. Hielden ze de ogen niet open?

„Voor vast en bondig houden”, dat is gemeenschap. „Tenzij”, dat is vrijheid.

Zegen is het als je leert inzien, dat „bekrachten” vrijheid en het „tenzij” gemeenschap is.

Alle gezag is Woord-gezag: het dient.

D. W. L. MILO — DALMALLY

Voorkennis van de dood

Vlak voor de Kerstdagen kwam de Amsterdamse kunstschilder Max Reneman om het leven. Het gebeurde bij Palermo, waar tijdens een storm een vliegtuig in zee stortte. Max behoorde tot de inzittenden. Hij vond de dood in de golven. Toen hij gevonden was geleek zijn gezicht, volgens ooggetuigen, sprekend op het zelfportret, dat hij een paar jaar tevoren geschilderd had.

Tot zo ver is dat een verdrietig maar niet irreëel verhaal. Deze dingen gebeuren. Er zijn schilders, die een nauwkeurig zelfportret kunnen maken. Maar dit zelfportret kwam in de krant en kan door ieder gezien worden.¹⁾

En dit zelfportret geeft Max Reneman weer als iemand, die in vreselijke ademnood verkeert. Zijn mond staat onwaarschijnlijk groot open. De pezen in zijn hals wijzen op grote inspanning, de ogen zijn vrijwel gesloten. Zijn haar hangt verward en als drijfnat rond het hoofd. Daaromheen zijn groenblauwe golven geschilderd. Hoe afzichtelijk dat zelfportret een paar jaar geleden ook voor zijn vrienden moet zijn geweest — het gaf zijn levenseinde nauwkeurig weer. Blijkt achteraf. Reneman heeft de afloop van zijn korte leven voorzien en vastgelegd.

—o—

Deze schilder stond hierin niet alleen. Er zijn meer kunstenaars, die feilloos hun levenseinde hebben beschreven. U zult hier denken aan de dichter Hennie Marsman. Zoals u zult weten is Marsman overleden in de meidagen van 1940, toen hij trachtte per schip over te steken naar Engeland. Het schip moet op een mijn zijn gelopen of door een torpedo getroffen. Het verging in de nacht na vuurverschijnselen. Van dit einde heeft Hennie Marsman tijdens zijn leven verscheidene details in gedichten

weergegeven. We zullen u een aantal fragmenten geven, die tesamen een scherp beeld tekenen.²⁾

Een van Marsman's bekendste gedichten luidt: „Denkend aan Holland / zie ik breede rivieren / traag door oneindig / laagland gaan...”. Dit gedicht, waarin zowel Marsman's liefde als vrees voor het water klinken, eindigt met: „en in alle gewesten / wordt de stem van het water / met zijn eeuwige rampen / gevreesd en gehoord.”

In een ander gedicht tekent hij een dag uit zijn jeugd, waarop hij in zijn roeiboot van de Vliegende Hollander las. Plotseling herkende hij zichzelf, in zijn verzet tegen God. „En terwijl ik het boek op den bodem wierp / en haastig de riemen greep / zag ik boven mij als een bliksemzweep / den God, die mij vellen zou.” Een „bliksemzweep”: een dodelijke slag met verblindend vuur.

Zijn gedicht „Zinkend schip” zegt: „De avond daalt / een zinkend schip / de kiel slaat op / een blinde klip”. „Een zinkend schip, een koele maan — twee stemmen, stijgend uit de klip: o, red ons, wij vergaan!”

In „Afscheid” gaat hij weg van zijn huis, de dood tegemoet in de avond. „De nacht is groot” zegt hij twee maal. En „tussen slaap en morgenraad” roept een sterke stem hem op, vanuit het Nieuwe Jerusalem.

Ook in „Maannacht” tekent hij een ondergaand schip, onder vuurverschijnselen, het gillen van de stoomfluit en de vermoedelijke aankomst „in een ander land”.

Nog nauwkeuriger wordt deze tekening in „Doodsstrijd”: „ik lig zwaar en verminkt in een hoek van den nacht / weerloos en blind; ik wacht / op den dood die nu eindelijk komen moet / Het paradijs is verbrand: ik proef roet / dood, angst en bloed / ik ben bang, ik ben bang voor den dood”.

In Paradise Regained (herwonnen paradijs) schrijft Marsman: „De zon en de zee springen bliksemend open: / waaiers van vuur en zij;”... „Wij gaan terug naar 't paradijs”.

Het duidelijkst van al heeft deze dichter gesproken in „De Overtocht”. Hieruit: „De eenzame zwarte boot / vaart in het holst van den nacht / door een duisternis, woest en groot / den dood, den dood tegemoet. Ik lig diep in het kreunende ruim / koud en beangst alleen / en ik ween om

H. ALGRA — DEN HELDER

Onnozel leven

een boekbespreking

De zin van (gehandikt) leven

De discussie over de zin van het leven van ernstig gehandikte mensen is niet nieuw. In sommige oude culturen werden kinderen met afwijkingen direkt na de geboorte gedood. En in de vorige eeuw vroeg men zich al af waar de grenzen van de medische techniek lagen; moest men „onvolwaardige” mensen wel in leven laten? (Haeckel, 1875).

Aan het eind van de zestiger jaren van onze eeuw deed het boekje „Medische Macht en Medische Ethiek” van Prof. dr J. H. van den Berg erg veel stof opwaaien. Binnen een jaar verscheen de 15e druk. De schrijver voert hierin een pleidooi voor stopzetting van de behandeling als (verlenging van) het leven niet langer zinvol is.

Het boek „Onnozel Leven” van dr W. Metz (Callenbach, 1972) kan

in zekere zin worden gezien als een vervolg op de publikatie van Prof. Van den Berg, toegespitst op diepzwakzinnige mensen.

De laatste tijd komt de discussie over de grenzen van de medische behandeling weer duidelijker naar voren. Dit hangt samen met pogingen om te komen tot een wetgeving rond euthanasie. Ook het proces in Leeuwarden tegen dr Postma (een arts die haar ernstig zieke moeder een dodelijke injectie toediende) heeft de belangstelling voor dit onderwerp vergroot.

Vanwege de aktualiteit van het onderwerp lijkt het van belang het boek 'Onnozel Leven' van dr Metz, ook nu het al een paar jaar oud is, in Opbouw te bespreken.

Geld

Het boek „Onnozel Leven” vormt de weerslag van een onderzoek dat dr Metz deed naar de gevolgen van een maximale medische zorg. Is een dergelijke zorg waarin men alle mensen zo lang mogelijk in leven houdt, nog wel verantwoord?

Indirekt vinden we een antwoord op deze vraag: „Het is mogelijk dat te zijner tijd de samenleving protest zal aantekenen tegen de jaarlijks toenemende kosten van de zwakzinnigenzorg, kosten die in een redelijke verhouding behoren te staan

tot de lasten voor begaafde kinderen”. Ter illustratie: de verpleegprijs van de zwakzinnigeninrichtingen bedraagt momenteel gemiddeld bijna 150 gulden per kind per dag; er wonen ruim 25.000 zwakzinnige mensen in inrichtingen.

Er gebeurt niets

Een groene omslag met een fijnevoelige tekening van een bloem met een geknakte zijtak. Die gebroken steel, van een bloem die wel nooit tot bloei zal komen, beeldt het „onnozele leven” uit. De zwakzinnige is een mens die geen mens is geworden, zegt dr Metz in zijn boek. Een schokkende stelling met verstrekkende ethische gevolgen. Hoe komt de schrijver tot deze konklusie?

Om zich een beeld te vormen over zwakzinnige mensen is dr Metz enige tijd gaan kijken in drie zwakzinnigeninrichtingen. Hij beschrijft het dagprogramma op één van die instellingen. Het geheel maakt een zeer trieste indruk. In feite gebeurt er niets. Niet doordat de groepsleiding niet hard zou werken, maar omdat de bewoners daar niet op reageren, ze zijn volkomen passief. Een citaat: „Het getuige zijn van een dag uit het leven van deze kinderen is een ellendige ervaring. Gedurende de gehele dag spreekt geen

van deze kinderen één woord, doet geen van hen één daad, geeft geen van hen één teken van begrip, géén teken van verstandhouding wordt er gewisseld, geen enkel contact wordt er gelegd. Het is een observerende gedachte dat dit zich dag in dag-uit herhaalt.”

Doof en blind en...

Vervolgens wordt ingegaan op het zgn. medische model. In dat model worden — volgens dr Metz — gezondheid en ziekte gemeten naar meetbare maatstaven. Iemand die luchtrillingen of decibels signaleert is niet doof, en op dat gebied gezond. Als een persoon op twee meter afstand een woord kan lezen is hij niet blind; klopt het hart dan is men nog in leven.

De schrijver heeft kritiek op deze gedachtengang. Hij is van mening dat iemand pas werkelijk hoort als het geluid „hem wat doet”, en pas echt ziet als de betekenis van het voorwerp tot hem doordringt. Er moet sprake zijn van een relatie tot de omgeving. Fysiologisch gezien kan men de zwakzinnige niet doof of blind noemen. In de „relationele” visie is hij dat in wezen wel: hij begrijpt de betekenis van de signalen niet die bij hem binnenkomen en is dus doof en blind en...

het heldere land / dat achter den einder verdween / en ik ween om het duistere land / dat flauw aan den einder verscheen". Hij eindigt deze overtocht (van Nederland naar Engeland?): „o! de tocht naar het eeuwige land / door een duisternis somber en groot / in nooit aflatende angst / dat de dood het einde niet is”.

—o—

Niemand zal willen ontkennen dat Hennie Marsman evenals de kunstschilder Max Reneman tot in details hun levenseinde hebben voorzien. Hoe wisten zij dit? De vraag is niet duidelijk te beantwoorden, maar wellicht overtuigend. Voor Bijbellezers is voorkennis van de dood niet vreemd: denk alleen maar aan het heengaan van Elia. Niet alleen Elia wist zijn levenseinde vrij nauwkeurig, maar ook Elisa was er mee op de hoogte en een hele groep jonge profeten eveneens. Maar ook buiten de Bijbel is deze voorkennis betrekkelijk dikwijls aanwezig.

Schrijver dezes heeft in 1946 zijn jongste broer verloren bij een vliegcrash. Rondom deze dood — dat wil zeggen: zowel voor, tijdens, als na — hebben hij en anderen een vrij duidelijke voorstelling gekregen van wat er gebeuren ging, resp. gebeurde of gebeurd was. De waarnemingen zijn geverifieerd, opgetekend en door alle overlevende betrokkenen onderkend. ³⁾

—o—

Uit deze drie gebeurtenissen is maar een ding met zekerheid te besluiten: geef bevel aan uw huis, want ge zult sterven. Wanneer? God weet het. In vroeger eeuwen begon een testament (opgemaakt de dag voor een huwelijk) met de clausule: „Gezien de zekerheid van de dood en gezien de onzekerheid van de datum deszelfs...”. Of, zoals Adriaan Valerius het zong in de zeventiende eeuw: „Gelukkig is hij die leert sterven, d'wijl hij leeft”.

Ons laatste houvast is niet de droom, niet de voorspelling, noch ons voor gevoel. Ons laatste houvast is: dat wij, in Jezus Christus geborgen, tot het nieuwe leven ingaan.

1) NRC-Hbl. 23-1-79 - 2) Verzamelde Gedichten - 3) dr W. H. C. Tenhaef, Paraps. Versch. p. 50-52.

Bovendien is er een radikaal verschil tussen de doofheid van de dove, die z'n uiterste best doet om zijn oren door zijn ogen te vervangen („hij tracht de woorden van de lippen van de spreker te plukken”) en de niet-meetbare doofheid van de zwakzinnige die oren heeft die niet verstaan. „Het contact met de zwakzinnige is een stommetje spelen, het is letterlijk en figuurlijk nietszeggend”, aldus dr Metz.

Twee normen

Zeer opvallend is de tegenstelling tussen de antwoorden die de groepsleiding geeft op vragen van dr Metz en de antwoorden die de ouders geven. Het blijkt b.v. dat alle groepsleiders vinden dat de diepzwakzinnige een echt menselijk bestaan leidt. Bijna iedereen zegt dat hij gelukkig is, dat zijn leven zin heeft en dat hij geen staker is, dat zijn bestaan niet tragisch is. De meesten vinden dat de zwakzinnige antwoordt op het aangeboden contact, en dat het ook mogelijk is om hem te begrijpen. Daar staat wel tegenover dat het initiatief tot het leggen van contacten vrijwel altijd van de groepsleiding komt en ook dat men vaak van mening is dat het contact weinig inhoud heeft. Daartegenover staan de antwoor-

den van de ouders: zij vinden voor het overgrote deel dat hun kind beter dood (geboren) zou kunnen zijn en dat het een voortdurende bron van verdriet is. Ze vinden het bestaan van hun kind tragisch en denken dat het niet gelukkig is. Antwoorden die in duidelijke tegenspraak zijn met de mening van de groepsleiding.

Hieruit blijkt, zo zegt dr Metz, dat er twee normen gehanteerd worden: mensen van buiten de inrichting denken heel anders over diepzwakzinnige kinderen dan de groepsleiding. Binnen de inrichting is het normaal als er weinig contacten gelegd worden (een monoloog); buiten de inrichting is dat abnormaal en hanteert men een dialoog, er zijn gesprekken tussen twee of meer mensen. Is zo'n gesprek niet mogelijk, dan is dat een afwijkende situatie.

Je leeft

*in de handen
die je eten geven
in de ogen
die je bewaken
in je ouders
die dicht bij je bleven
in verzorgenden
die nooit verzaken*

Je leeft

*in de kaarten
boven je bedje
in het beertje
aan je voeten
in de woorden
van de mensen
die je dagelijks
begroeten*

Je leeft

*in iedereen
die om je geeft.
Wie zegt, Anja,
dat je niet leeft?*

Uit: „Een huis te ver?”
(uitgeverij Terra, Zutphen)

Als mens sterven

Een menselijk organisme met een funktionerend hart, ogen en oren is niet zondermeer mens. Pas in de relatie met anderen wordt men tot mens-zijn geroepen. Dat is de opvatting die dr Metz tegenover het medisch model stelt. Hij beroept zich daarbij o.a. op Genesis 2:18 en 20 (de mens vond geen hulp die bij hem paste; het is niet goed dat de mens alleen zij).

Ook de diepzwakzinnige werd geroepen tot medemenselijkheid. Alleen... hij antwoorde niet, hij werd geen mens. „Dit betekent dat hij, menselijk gezien, ongeboren is, en misschien wel levenloos moet leven.” De slotkonklusie, die de schrijver uiteindelijk trekt, behoeft dan ook niemand te verbazen: „Zeventig kilo vlees, dat van niets weet. Als mens sterven stijgt verre uit boven het rekken van een leven waarvan het lot niet wordt verstaan en de bestemming niet wordt begrepen.”

Emotioneel

Nu ik aan een commentaar op „Onnozel Leven” toegekomen ben is het van belang om te vermelden dat dr Metz zich in zijn boek voornamelijk beperkt tot diepzwakzinnige kinderen. Dat blijkt uit zijn beschrijvingen.

Daarnaast is het duidelijk dat de schrijver emotioneel zeer betrokken is geweest bij zijn onderzoek. Hij heeft grote moeite met de gebrokenheid van de schepping, zoals deze in de zwakzinnigheid zo duidelijk naar voren komt. Het is niet juist om hem te betichten van hardheid; de konklusies liggen in het verlengde van die emotionele betrokkenheid; als men onder de indruk komt van het verdriet bij de ouders en soms ook wel van het lijden van de zwakzinnige mensen zijn de door dr Metz aangegeven gevolgtrekkingen zeer voor de hand liggend. Door die emotionaliteit heeft het boek ook meer waarde gekregen. Het is onmogelijk om een dergelijk onderwerp koel wetenschappelijk te benaderen.

De ouders

Het is van onschatbare betekenis dat dr Metz — in een tijd waarin er van ouderbegeleiding nog nauwelijks sprake was — duidelijk

heeft aangetoond hoeveel leed er gelegen kan zijn in het krijgen van een ernstig gehandikt kind. Het accepteren van de zwakzinnigheid als zodanig is nog heel wat anders dan het verwerken dat men zelf ouder is van een geestelijk gehandikt kind. Hier wordt soms — ook in christelijke kring — veel te gemakkelijk overheen gestapt. Er wordt dan gesproken in termen als: „het zijn van die lieve kinderen”, „ze zijn altijd blij”, „ze zijn zo aanhankelijk”. Er zijn gelukkig veel ouders voor wie hun zwakzinnig kind uiteindelijk een bron van veel geluk wordt. Mr. Van der Hoeven heeft daar in „Scheel Engeltje” op ontroerende wijze over geschreven. Maar er zijn ook agressieve kinderen, zwakzinnigen die zichzelf verwonden, die nooit een duidelijk teken van herkenning geven, of altijd op kunstmatige wijze gevoed moeten worden. De maatschappij wordt vrijwel nooit gekonfronteerd met die vormen van zwakzinnigheid; deze mensen wonen bijna alleen maar op de vaak gesloten afdelingen van zwakzinnigeninrichtingen. De ouders staan dan alleen in hun gevoelens van verdriet en onmacht. Misschien is het ook geen wonder dat dr Metz schrijft dat de ouders graag hun mening gaven tijdens het onderzoek. Komt hierin niet een enorm tekort naar voren in de begeleiding van de ouders? Heeft er niet een bevrijdende ervaring gelegen in het kunnen spreken over het verdriet van iemand die zelf ook zeer veel moeite had met het verwerken van zwakzinnigheid?

De grenzen

De vraag naar de grenzen van de medische macht valt nauwelijks te beantwoorden. Het is wel terecht dat deze kwestie eens aan de orde gesteld wordt. Ook moeten we ons goed realiseren dat de vraag die dr Metz stelt naar de financiële grenzen van de gezondheidszorg steeds vaker naar voren komt. Ook hier zal men niet aan bezuinigingen kunnen ontkomen. Dit mag echter geen reden zijn om „slordiger” met menselijk leven om te springen. Veel mensen gaan er zo langzamerhand vanuit dat het beëindigen van het leven van diepzwakzinnige kinderen op den duur een vanzelfsprekende zaak is. Dit is een zeer bedenkelijke ontwikkeling. Een tweede kanttekening bij de vraag naar de financiële grenzen van de zwakzinnigenzorg is de opmerking van dr Metz dat de uitgaven voor geestelijk gehandikten in geen verhouding staan tot die voor begaafde kinderen. Ik vraag mij af of hij daarmee helemaal gelijk heeft. Is er dan geen begroting voor onderwijs? Bovendien gaat het geld voor de zwakzinnigenzorg naar alle leeftijden; het is niet reëel om een dergelijke grote leeftijds-groep te vergelijken met die van schoolgaande kinderen. Daar komt

CENTRALE DIAKONALE KONFERENTIE

Zaterdag 17 maart 1979.

Aanvang 10.00 uur.

Plaats: **Utrecht.**

Jeruzalemkerk.

nog bij dat zwakzinnige mensen veel meer op hun omgeving aangewezen zijn, veel afhankelijker zijn, dan andere kinderen; misschien heeft de zwakste dan soms wat meer rechten. Een vergelijking met gezonde kinderen gaat in dit verband nawelijks op.

Relaties

Het kontakten leggen met andere mensen is een specifiek menselijk gegeven, stelt dr Metz geheel terecht. Heeft hij echter gelijk als hij zegt dat zwakzinnigen geen kontakten kunnen leggen?

Zelfs de groepsleiders of leidsters die dagelijks met zwakzinnige mensen omgaan, vragen zich wel eens af of er wel sprake is van contact, van herkenning. Wat moeten we echter denken van een zwakzinnige jongen die, als er een vertrouwde groepsleider vertrekt, weigert om te eten? En wat zou het kunnen betekenen als een zwakzinnig meisje dat jarenlang thuis is verzorgd na de opname in een inrichting overlijdt? Misschien zijn dat wel tekenen van heimwee, van het missen van die groepsleidster of van die moeder die jarenlang voor haar kind heeft gezorgd...

Egoïsme of...

Volgens de Duitse filosoof Nietzsche (1844-1900) worden in het joodse en het christelijke geloof de zwakken en de zieken als de goeden voorgesteld. De mens zoekt bevrediging van zijn behoeften, maar de sterke instinkten worden als slecht ervaren. Daarom gaat de mens zich op iets anders richten: de hulp aan de zwaksten. Deze hulp komt in wezen voort uit zelfmaat. Dr Metz gaat in zijn boek deze kant niet uit. Hij heeft — ook in de zorg voor ernstig gehandicapte mensen — positieve punten ontdekt. Door deze zorg worden ons de ogen geopend voor het feit „dat ons mens-zijn wordt vervuld in het geheel en al mens-zijn voor de ander.”

Mijn vraag in dit verband is echter of hier toch niet een egoïstisch motief op de loer ligt. Inderdaad wordt een samenleving zonder zwakken tot een harde samenleving. De zorg voor mensen die niet goed mee kunnen komen in onze maat-

schappij laat ons zien dat het niet alleen gaat om het recht van de sterkste. Is dat echter de zin van het leven van de diepzwakzinnige? In de Bijbel zien we dat de zorg voor de weduwen en de wezen (de zwakken in die tijd) samenhangt met het geloof in God. Op momenten dat Israël de afgoden diende stond ook de zorg voor de zwakken op losse schroeven. Het gaat in de christelijke naastenliefde niet alleen om medemenselijkheid (humanisme), maar ook om de relatie tot God. Ook achter het leven van gehandicapte mensen staat God die hen tot leven riep. In dat licht bezien is het leven van een diepzwakzinnig kind even belangrijk als dat van andere mensen.

*Hoe zullen wij volbrengen
wat door de eeuwen duren moet
een mens te zijn die sterven moet?
Wij branden van verlangen
tot alles is voltooid.*

Lied 489, Liedboek
(Huub Oosterhuis)

van de zending

Rijk

„De zegen van Jahwe is het, die rijk maakt”, Spr. 10 : 22. Dat is het eerste, wat we mogen zeggen bij het geven van een financieel overzicht van het **Soemba-werk** over 1978.

Elk jaar opnieuw kunnen we neerschrijven, dat de HERE ons wonderlijk zegent. Ziet U maar naar onderstaande cijfers:

Ontvangen uit 50 gemeenten	ca. f 67.750
en van particulieren	f 5.000
aan rente is geboekt	f 1.050
terwijl de vereniging SOS een bijdrage verstrekke in het verlofsalaris van ds Goossens	f 7.000
	f 80.800
Aan honorarium en sociale lasten voor ds Goossens was nodig	f 48.000
de gemeenten op Soemba ontvingen steun	f 20.000
en diverse onkosten vergden	f 1.300
	f 69.300

zodat we een „overschot” boekten van f 11.500. Samen met het saldo aan het begin van het jaar bracht dat de eindstand van beschikbare middelen op 31 december 1978 op ruim f 43.000.

We konden dus zonder financiële zorgen het jaar 1979 ingaan? Zeker. En dit wel heel duidelijk, ziende op Gods goede zorg, die de offervaardigheid in de gemeenten groot deed zijn. Daar-

van maken we ook met veel dankbaarheid melding.

Van harte vertrouwen we er op dat deze welwillendheid ook in 1979 bestendigd wordt. Want, zoals we reeds eerder schreven, en ook aan alle kerkeraden en zendingscommissies uitvoerig uiteenzetten, is er nu in de jaren 1979 en 1980 wel iets méér nodig. De familie Goossens woont thans onder ons en een nederlands salaris plus daaraan verbonden sociale lasten vergt wel meer dan bij een verblijf op Soemba nodig is. Bovendien gaat ds Goossens binnenkort voor ca. 3 maanden naar Soemba en daar zijn eveneens kosten aan verbonden.

kerknieuws

Bedankt voor het beroep van de kerk van IJsselmuiden-Grafhorst: Ds A. Koers te Wormer.

Bedankt voor het beroep van de Vrije Geref. Kerk van Pretoria: Ds P. Veldhuizen te Maassluis.

ADRESSEN

IJsselmuiden-Grafhorst: sinds enige tijd wordt het scribaat waargenomen door: H. D. Doorenbos, Tichlerstraat 5, IJsselmuiden, tel. 05202-14668.

nieuws uit breder kring

Verband van scholen van gereformeerde belijdenis — Bestuursverantwoordelijkheid en Schoolbegeleiding. Daarover hoopt de heer R. H. Matzken te spreken op de algemene vergadering van het Verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis, op zaterdag 17 maart a.s. in het Berg-hotelpaviljoen, Utrechtseweg 225 te Amersfoort. Aanvang 10.30 uur.

Een zeer actueel onderwerp. Welke doelstelling(en) van de SB het christelijke bedreigen, of kunnen via de telijk onderwijs vandaag bedreigen. De heer Matzken, tot dusver verbonden geweest aan een S.B. in een grote stad, zal op dit alles concreet ingaan. Wij willen ieder opwekken deze belangrijke vergadering bij te wonen. In de middagvergadering ruime gelegenheid tot discussie. Sluiting om plm. 4 uur. Ruime gelegenheid tot parkeren.

Congres over Abortuswetgeving — Op zaterdag 24 maart a.s. vindt in het Congresgebouw te Den Haag een congres plaats in verband met het

Vijftig gemeenten droegen bij in 1978. Van 10 ontvingen we een reactie op ons verzoek om verdubbeling van de bijdrage voor twee jaar. Van 40 hebben we dus nog iets te goed? Een brief? Graag. Maar nog liever een giro-overschrijving.

Hoewel mevrouw F. H. van Faassen-Heuving, die gedurende 10 jaar de penningen trouw beheerde, haar taak moest neerleggen, blijft het gironummer van de zendingscommissie van de Geref. Kerk van Den Haag ongewijzigd: 1768194. Het adres van de nieuwe penningmeester is br. G. Wever, Volendamlaan 27.

door de regering ingediende wetsontwerp afbreking zwangerschap. Op dit congres, dat georganiseerd wordt door de Evangelische Omroep, in samenwerking met de Vereniging tot bescherming van het ongeboort kind, zullen sprekers van uiteenlopende maatschappelijke achtergrond het woord voeren, om de verschillende aspecten rond de abortus provocatus te belichten. Enkele hoofdsprekers zullen zijn: de Tilburgse hoogleraar Prof. dr F. A. M. Alting von Geusau, tevens een vooraanstaand lid van het CDA, die de historisch/politieke aspecten rond het abortus-denken voor zijn rekening neemt, terwijl de Apeldoornse ethicus Prof. dr W. H. Velema de bijbels/ethische kant van het onderwerp zal belichten. De gynaecoloog Dr A. W. Mante uit Doetinchem spreekt over de medische factoren van een abortus en zal uiteenzetten aan de hand van dia's wat in feite abortus is, terwijl de juriste, mevrouw Mr dr F. T. Diemer-Lindeboom te Rotterdam zal spreken over adoptie, pleeggezin en wat daarmee samenhangt. Het doel van het congres is het denken over abortus-provocatus zo breed mogelijk te belichten.

In deze gedachtenbepaling wil het congres een principiële bijdrage leveren ten behoeve van artsen, verpleegkundigen, hulpverleners, politici, predikanten, mediamedia en andere verantwoordelijke Nederlanders. Er zal een uur durend TV-programma van samengesteld worden. De toespraken van het congres zullen worden gebundeld in een boek, dat op grote schaal zal worden verspreid. De toegangsprijs van het congres dat om 10.30 uur begint en plm. 16.00 uur eindigt, bedraagt f 10,—. Kaarten dienen vooraf schriftelijk of telefonisch gereserveerd te worden bij de Evangelische Omroep, Postbus 565, Hilversum, tel. 035-852641).

Comité voor bestrijding van pre-natale genocide — Dit comité (opgericht 20 febr. 1979) heeft zich in een open brief tot alle leden van de beide Kamers der Staten-Generaal gericht. Uit die brief het volgende:

„Nu het CDA-VVD-wetsontwerp betreffende de abortus in uw bezit is en dit ontwerp behandeld zal worden, vragen wij uw hooggewaardeerde aandacht voor de volgende overwegingen: Hoewel zij, uit de aard der zaak, nog niet ingeschreven zijn in de registers der Burgerlijke Stand, vormen ongeboort kinderen een bevolkingsgroep, daar zij, ofschoon nog verborgen, deel uitmaken van een geheel.

Hun groepskarakter wordt tevens bepaald door hetgeen zij gemeen hebben, nl. dat zij zich ontwikkelen in de moederschoot, nog ongeboort zijn,

en — bij normale gang van zaken — geboren zullen worden.

Het is denkbaar dat sommigen tegen het begrip 'groep', met betrekking tot ongeborenen, bezwaren aantekenen, b.v. dat zij elkaar niet kennen en dat zij niet met elkaar communiceren. Genoemde bezwaren zijn o.i. niet relevant; er zijn talrijke bevolkingsgroepen waarvan de leden elkaar niet kennen en niet met elkaar communiceren. Die worden toch, door hun onderscheiden zijn, door hun andersoortigheid, zowel sociologisch als statistisch, als groepen aangemerkt. Het zou zelfs denkbaar zijn, dat bij een volkstelling, ook een categorie 'ongeborenen' — afgeleid van het aantal zwangerschappen met een te voorziene normale afloop — zou worden geregistreerd.

Onder de ongeborenen, als groep beschouwd, bevindt zich een grote subgroep van ongewenst-ongeborenen, waarvan een groot deel geaborteerd zal worden.

Waar hier duidelijk sprake is van een bevolkingsgroep, — die zich slechts onderscheidt van de bevolkingsgroepen, de babies, peuters en kleuters, door nog verborgen in het moederlichaam op te groeien, — is het doden van deze groep: groepsdoding; dat betekent: genocide.

Aangezien deze genocide voororgebortelijk is, noemen wij de huidige praktijk van grootschalige abortus provocatus: prenatale genocide.

Dat de invoering van dit nieuwe begrip terecht is, wordt o.i. ook aangetoond door de omvang van het aantal abortusverrichtingen per jaar, 100.000, dat is een miljoen in tien jaar tijd.

Voor zover wij weten, is tot dusver

het genocide-aspect van de grootschalige abortus niet onderkend.

Gezien de ontstellende implicaties en consequenties, hebben ondergetekenden zich gehaast een Comité te vormen dat zich primair ten doel stelt ons volk van ons gezichtspunt op de hoogte te stellen.

Vóór alles echter willen wij u, als volksvertegenwoordigers en senatoren, van ons standpunt kennis doen nemen, in de hoop en het vertrouwen dat u, gegeven de ongewone ernst van de zaak, onze overwegingen zult willen laten gelden in uw besluitvorming.

Met gevoelens van hoogachting,
de comitéleden:

Drs J. van Barneveld, psychicus,
Mevr. C. L. Beerman-de Roos,
kinderarts,
K. de Boer, letterk.,
Zr. A. W. Derksen, wijkverpl.k.,
Drs C. Goudswaard, psychicus,
Mevr. A. Goudswaard-Kraay,
arts,
K. F. Gunning, arts,
Drs W. Jurg, psycholoog,
B. Kools, zenuwarts,
Mevr. A. Mulder, maatsch.w.,
Prof. dr W. P. Plate, gynaecoloog,
Ir. H. A. Robbè-Groskamp,
ingenieur N.S.,
Mr. S. B. Stranders, advocaat,
H. Verweij, publicist,
K. Zuidema, arts.

Corr.adres: Postbus 7227, Amsterdam.

Stichting Elisabethbode — Bij de Stichting Elisabethbode, uitgeefster van evangelisatielectuur, komen binnenkort weer twee speciale zieken- en bejaardenummers uit. Nummers bedoeld voor gebruik door pastoraal-kerkelijke werkers zoals predikanten, diaconieën, t.b.v. zieken, bejaarden e.a. Het zijn twee ongedateerde nummers van 8 pagina's. Om achter te laten bij bezoeken.

Voor f 18,— hebt u al 2 x 200 nummers (9 cent per ex.). Verzendkosten zijn inbegrepen.

Wie belangstelling heeft kan de nummers bestellen bij Stichting Elisabethbode, Postbus 100, 7240 AC Lochem, telefoon 05730-4551. Op dit adres kunnen ook proefnummers aangevraagd worden.

Rektifikatie — De titel van Dr T. Brienens boek, besproken in het vorige nummer, is **niet**: Bevrijding, **maar**: Bevinding!

Ik loof U, Die mijn Schepper zijt,
Die met Uw liefde mij geleidt,
Want Gij omringt mij met Uw zorgen.

Op 22 februari 1979
werd onze dochter

NYNKE
geboren.

HENK EN TINEKE
ALGRA

Ruyghweg 164,
1781 DR Den Helder

Nynke verblijft voorlopig in het
'Parkzicht'-ziekenhuis.

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN“

Nooitgedacht 3 - Zeist

PAASNUMMER 1979 PINKSTERNUMMER

Speciale uitgaven van de Stichting ELISABETHBODE:

- ★ de Stichting die al bijna 50 jaar de EB uitgeeft
- ★ EB — het vertrouwde begrip!

Wanneer u Paasnummers van de EB bestelt boven het aantal dat u elke week al ontvangt, dan kunt u de helft van die extra bestelling aan Pinksternummers **gratis** krijgen.

Natuurlijk kunt u ook of alleen het Paasnummer of alleen het Pinksternummer bestellen. Maar de prijs behoeft geen bezwaar te zijn om en op Pasen en op Pinksteren Gods goede boodschap bij de mensen thuis te brengen: afhankelijk van het aantal wat u bestelt 28-12 cent per ex.

Deze prijzen zijn inclusief verzendkosten.

Wilt u verzekerd zijn van toezending, dan graag bestellen vóór 20 maart.

Redaktieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen“,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

STICHTING ELISABETHBODE

Postbus 100
7240 AC Lochem
tel. 05730-4551 ('s av. 2526)

Reformatorysch dagblad

Mevr. J. van Toor,
Archimedesstraat 8,
HOOG EN LAAG SAPPER.

APELDOORN 7 maart 1979

Ref. direktie

Geachte mevrouw Van Toor,

Natuurlijk mevrouw laten wij bij het R.D. ook wel eens een steekje vallen. Hoe kan het ook anders. Elke dag zitten we in een werveling van nieuwsberichten en enerverende zaken, die op ons af komen. Soms zien we door de bomen bijna het bos niet meer. Elke dag proberen we met ons personeel de situatie goed te beheersen. En het lukt. Dat bewijst ook het feit, dat we nog steeds in de groei zitten. Het R.D. is een dagblad dat stevig op weg is naar de 50.000 abonnees.

Dat is trouwens niet de belangrijkste reden waarom we zo groeien. Het geheim ligt in het feit, dat we een dagblad trachten te brengen, dat duidelijk rekening houdt met Gods Woord. In allerlei situaties. Op kerkelijk en maatschappelijk terrein. Dat ook in allerlei ethische zaken de lijn van de bijbel wil vasthouden.

Wij zijn u bijzonder dankbaar voor het nemen van een abonnement. Een gezamenlijk positief geluid vooral op deze terreinen is inderdaad, zoals u schreef, broodnodig.

Ook van uw laatste alinea hebben we met dank kennis genomen. De beste reclame voor uw omgeving en voor ons is inderdaad, dat u zelf uw mening dat het R.D. "de beste hedendaagse krant voor het christelijke gezin is" vertelt.

Wij wensen u nog vele goede jaren leesgenot toe.

Hoogachtend,
Het Reformatorysch Dagblad B.V.

HET REFORMATORYSCH
Stationsstraat 52

Stationsstraat 52 Apeldoorn Postbus 670 Telefoon 055-215202 (6 lijnen) Teléx 49445 (RD-APD) Postgiro 2 03 29 01

Ook ik vind dat mevr. Van Toor de juiste beslissing heeft genomen. Ik wil met haar het positieve christelijke geluid in onze samenleving versterken en geef me hierbij op als abonnee.

Voor het opgeven van een kwartaal- of jaarabonnement ontvangt de aanbrengrer naar keuze een prachtige bijbelomslag of een mooie portemonnee. Ook wanneer de proefabonnee na drie weken abonnee wordt, ontvangt de aanbrengrer het gewenste cadeau.

Bon in open envelop zonder postzegel zenden naar Reformatorysch Dagblad, Antwoordnummer 92, 7300 VB Apeldoorn.

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:
wenst:

- ☐ een kwartaalabonnement voor f 44,—
- ☐ een jaarabonnement voor f 172,20 (2 weken gratis)
- ☐ het RD 3 weken op proef te ontvangen voor de halve prijs (f 5,10). Zonder tegenbericht noteren wij u daarna als abonnee.

Bijbelomslag portemonnee zenden aan:

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

01